

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Akulturacy Vietnamců v Městci Králové
Kateřina Votavová

Bakalářská práce
2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina VOTAVOVÁ**
Osobní číslo: **H07239**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Akulturaace Vietnamců v Městci Králové**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce bude snaha seznámit se s menšinou Vietnamců žijících na našem území, získat informace o jejich historii a kultuře. Dále pak se způsobem jejich života, práce, volnočasovými aktivitami a především se vztahem k majoritní společnosti. V práci budou použita data od autorů, kteří se danou problematikou zabývají. Další informace budu čerpat z vlastního výzkumu / rozhovorů, dotazníků /, ve kterém se zaměřím na tuto menšinu pobývající v katastru obce Městec Králové.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Gabal, Ivan: Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace. Praha Šišková, Tatjana: Menšiny a migranti v České republice : [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]. Portál, Praha Leontiyeva, Yana, Sociologický ústav: Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů : (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové). Akademie věd České republiky, Sociologický ústav, Praha Brouček, Stanislav: Český pohled na Vietnamce : (mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství). Etnologický ústav Akademie věd České republiky, Praha Vasiljev, Ivo: Za dědictvím starých Vietů. Etnologický ústav Akademie věd České republiky, Praha

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Petr Pabian, Th.D.
vedoucí katedry

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 3. 2010

Kateřina Votavová

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Tomáši Boukalovi, PhD., vedoucímu bakalářské práce, za cenné rady a pomoc při zhotovování bakalářské práce.

Souhrn

Bakalářská práce pojednává o vietnamské minoritě žijící v České republice se zaměřením na podrobné zkoumání oblasti jejího života v Městci Králové. Zjišťuje, v jakém rozsahu se Vietnamci začleňují do majoritní společnosti a do jaké míry si ponechávají vlastní tradice a kulturu. Věnuje se rostoucímu integračnímu potenciálu u dospívající generace Vietnamců, jenž se narodili na území České republiky.

Klíčová slova

Vietnamci, akulturace, generace, migrace, komunikace

Title

Acculturation of Vietnamese in Městec Králové.

Abstract

The bachelor thesis deals with the Vietnamese minority living in the Czech Republic, focusing on a detailed examination of its life in Městec Králové. It determines the extent of Vietnamese integration into the majority society while maintaining Vietnamese traditions and culture. It pays particular attention to the growing integration potential of the Vietnamese adolescent generation who were born in the Czech Republic.

Keywords

Vietnamese, acculturation, generations, migration, communication

Obsah

I.	Úvod	8
II.	Teoretická část	11
	1. Kulturní změna	11
	2. Migrace	12
	3. Difuze	13
	4. Akulturace	14
	4.1. Procesy akulturace	15
	4.2. Fáze akulturace	16
	4.3. Strategie akulturace	17
	4.4. Akulturační stres	18
	5. Migrace Vietnamců do ČR	19
III.	Praktická část	22
	1. Metodologie	22
	2. Etika výzkumu	23
	3. Výzkumné otázky	24
	4. Lokalita výzkumu	24
	5. Z jaké země Vietnamci přišli	25
	6. Navázání kontaktu	26
	7. Výzkum	26
	8. Komparace obecných a vyzkoumaných informací	34
IV.	Závěr	41
V.	Bibliografie	44

I. Úvod

Dle statistického úřadu pobývalo na území České republiky k 31. 12. 2009 přes 61 tisíc Vietnamců. Na území republiky nemají status uznávané menšiny a nijak aktivně se neprezentují ani na poli politickém.

Vietnamská komunita je rozdělena na několik skupin, přičemž nejvýraznější je dělení vzniklé v návaznosti na dobu příchodu do ČR. Jak uvádí Eva Pechová ve své zprávě o migraci z Vietnamu do České republiky, lze říci, že nejen zde, ale i v ostatních státech bývalého Východního bloku vznikají postupně tři odlišné skupiny Vietnamců: komunity tzv. starousedlíků, a dále společenství porevolučních Vietnamců, nově příchozích v devadesátých letech, a na ně dále navázala po roce 2000 tzv. „čerstvá vlna“ migrantů po roce 2000.¹

Ze všech cizineckých komunit v České republice má ta vietnamská nejvíc dětí. Vietnam je daleko, migranti nemohou cestovat tam a zpátky, a tak tu zapouštějí kořeny. Pětina zde žijících Vietnamců je mladších patnácti let. A skoro polovina všech Vietnamců s trvalým pobytem ho získala díky sloučení rodiny, tedy jako rodinní příslušníci někoho, kdo tu už pracoval a delší dobu pobýval. Z cizinců, kteří teď na území republiky přicházejí na svět, je Vietnamců víc než třetina, ačkoli Vietnamci počtem tvoří jen osminu všech cizinců. Oficiálně asi padesát tisíc, což je po Slovácích a Ukrajincích nejvíc. Na základních školách se učí kolem dvanácti tisíc vietnamských dětí (s průměrnými známkami asi 1,3), na středních o něco méně než polovina (s průměrným prospěchem 1,7). Dvě procenta všech vysokoškoláků jsou Vietnamci; před dvěma lety jich bylo

¹ Pechová, Eva. 2007, s. 17-18

pouhých padesát, nyní už desetkrát tolik.²

Česká veřejnost vietnamskou minoritu často podceňuje. V dnešní době na území ČR vzniká nová generace Vietnamců, jež výborně ovládají český jazyk a českou kulturu, říkají si banánové děti: navrch žlutí, uvnitř bílí. Většina obyvatel České republiky si o Vietnamcích myslí, že jsou velmi uzavřenou komunitou a že je těžké s touto skupinou komunikovat. Vietnamci tráví mnoho času ve svých obchodech a nedokonalá znalost českého jazyka jim komunikaci neusnadňuje.³ Domnívám se, že Vietnamcům spíše nezbývá čas zapojit se do veřejného života a sbližovat se s majoritní skupinou obyvatel. Pokud ale změním úhel pohledu, není naopak více uzavřená česká společnost? Před rokem 1989 se na území Československé republiky nevyskytovalo příliš menšin, a pokud ano, byly asimilovány nebo odsunuty na okraj společnosti. Podle T. Šiškové ukazují průzkumy z devadesátých let značně negativní postoj české společnosti vůči jiným národnostem či etnickým skupinám.⁴ Toto zjištění není nijak překvapující, v knize S. Broučka si můžeme přečíst vybraná témata z českého tisku, rozhlasu a televize o vietnamské problematice a nejvíce článků najdeme o kriminalitě, podvodech se zbožím a nelegálním pobytu na našem území. Ale kulturní život a vietnamské tradice udržované na našem území jsou minimálně prezentovány. Negativní postoj majoritní společnosti můžeme vysvětlit snadnou ovlivnitelností společnosti médii.

² Kadlecová, M., Polanská, J. - *Banánové děti a jejich milující rodiče* [online]. Člověk v tísni, 2008 Dostupný z WWW: <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=144&idArt=730>

³ Kadlecová, M., Polanská, J. - *Banánové děti a jejich milující rodiče* [online]. Člověk v tísni, 2008 Dostupný z WWW: <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=144&idArt=730>

⁴ Šišková, Tatjana. 1998, s. 9

Pro svůj výzkum jsem si vybrala lokalitu Královéměstecka, protože je mi toto místo blízké a právě Vietnamci zde tvoří jednu z nejpočetnějších menšin. V centru města je jejich přítomnost zřejmá, vietnamské obchody mají značnou převahu nad prodejny, jež vlastní Češi. Jelikož už dlouho pozoruji, jak se zvětšuje počet Vietnamců na území města, zajímalo mě, jakým směrem se vyvíjí jejich život, zda se začleňují do majoritní společnosti nebo zda dochází k separaci.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, zda se vietnamská minorita začleňuje do majoritní společnosti a zda Vietnamci přijímají prvky české kultury. Zároveň jsem si pokládala otázku, jestli je patrný rozdíl v začleňování mezi generacemi Vietnamců. Nakolik se liší vztah k české společnosti u generace, jež zde nevyrostala a u té, která je na území České republiky vychovávána od narození.

Tato práce se zakládá na opakovaných výzkumech na území města Městec Králové. Rozdělila jsem ji na dvě části, teoretickou a praktickou.

V teoretické části se budu zabývat problematikou akulturace a s ní spojenými pojmy, jako je kulturní změna, difuze a migrace.

V praktické části bude rozebrána metodologie, v níž upřesním používané způsoby výzkumu, blíže charakterizují místo výzkumu a oblast, ze které Vietnamci přišli na území České republiky. Dále se budu zabývat vlastním výzkumem, jehož součástí je i komparace vyzkoumaných informací s daty získanými z dostupné literatury a internetových zdrojů.

V závěru shrnu informace získané výzkumem a na základě analýzy vyzkoumaných dat potvrdím či vyvrátím cíle mého výzkumu.

II. Teoretická část

Ve své knize Robert Lawless definuje kulturu takto: „Ačkoliv jsou kultury integrované, naučené, sdílené a symbolické celky a dle lidových modelů jsou i neměnné, přece jen podléhají změnám, jsou dynamické. Musí se měnit, protože čas přináší nové problémy a ty musí být zvládnuty změnou chování a názorů. Na kulturních změnách se podílejí dva faktory: změna prostředí a kontakt s jinou kulturou“⁵

1. Kulturní změna

Václav Soukup rozlišuje tři typy kulturní změny:

Endogenní kulturní změna je nehodnotící kategorie sloužící k označení procesů vzniku, transformace nebo zániku kulturních systémů (nebo jejich částí), které proběhly prostřednictvím inovace - objevů a vynálezů realizovaných uvnitř dané kultury.

Exogenní kulturní změna je nehodnotící kategorie sloužící k označení procesů vzniku, transformace nebo zániku kulturních systémů (nebo jejich částí), které proběhly v důsledku kontaktu s jinou kulturou - prostřednictvím kulturní difuze nebo migrace obyvatelstva.

Institucionální kulturní změna souvisí s transformací stávajících nebo vznikem nových institucí.⁶

Dále se budu zabývat pouze exogenní kulturní změnou, ta je pro mou práci stěžejní.

⁵Lawless, Robert. 1996, s. 66

⁶Soukup, Václav. 2004, s. 644

2. Migrace

V současné době klesá důležitost hranic mezi státy, pokud tedy mluvím o Evropě. V rámci schengenského prostoru nejsou na hranicích vykonávány kontroly, ty se soustředí především na vnější schengenské hranice. Mimo oblast tzv. „schengenu“ hranice plní své úlohy mezi státy. Migraci můžeme rozlišit na mezistátní a v rámci jednoho státu. Pokud jedinec opustí stát je označován za emigranta, jedná se o emigraci. Pokud do země vstupuje, říká se mu imigrant, tento jev nazýváme imigrace. Rozdílná terminologie se používá při migraci v rámci jednoho státu - přistěhovalectví a vystěhovalectví.

Pro migraci je velmi významná teorie tahu a tlaku, tedy push - pull model. Jedinec či skupina si musí rozdělit motivy, jež je nutí opustit daný region, jedná se o negativní „tlak“. Mohou to být například násilné stěhování prodaných otroků, špatné ekonomické, politické podmínky, atd. A na pozitivní motivy, tedy to, co jedince „táhne“ do nové oblasti. Tento model push - pull, se dá nahradit jiným přesnějším modelem. Rozhodnutí zda zůstat na daném území nebo ho opustit hodnotí jedinec pomocí termínů risku a zisku. Migrant se většinou rozhoduje podle nesprávných informací a značný vliv má nátlak rodiny a přátel. I přes tato sporná rozhodnutí je tento model bohatší oproti předchozímu, přihlíží totiž k prvkům lidového modelu.⁷

A. M. Carr - Saunders ve své studii poukazuje na pohyb obyvatel ve světě, celých třicet procent imigrantů do USA z let 1821 - 1924 se vrátilo do své původní země. Tento příklad ukazuje, že migrace nemusí být trvalá, migrační statistiky ovlivňuje reemigrace.⁸

⁷ Lawless, Robert. 1996, s. 138 - 141

⁸ Lawless, Robert. 1996, s. 138 - 141

Migrace má značný vliv na populaci a kulturu. S mezistátní migrací jsou spojeni spíše mladí dospělí muži, s migrací uvnitř státu, především z venkova do měst, jsou spojeny mladé ženy. Tím, že jedinci z jedné oblasti odcházejí a do jiných přicházejí, mění v těchto místech strukturu věku a pohlaví populace a zároveň i fertilitu a mortalitu obou oblastí.⁹

3. Difuze

Procesem difuze se děje většina kulturních změn, dochází k šíření tzv. výpůjček. V každé kultuře je jen velmi málo domácích projevů. Podívejme se na americkou kulturu, většina toho, co se považuje za americké je vypůjčeno z jiných kultur. Původu typicky amerických věcí se věnoval antropolog Ralph Linton. Na příkladech ukázal množství výpůjček - postel, plátno, vlna, tkalcovství si půjčili z Blízkého východu. Bavlnu, pyžamo, nože a cukr převzali z Indie. Hedvábí, talíře a papír z Číny.¹⁰

Stejně tak je tomu u kultury české, také obsahuje výpůjčky od ostatních kultur - např. papír, pyžamo, cigarety, kávu, většinu domácích zvířat a zemědělských či okrasných plodin.

Difuze je selektivní, probíhá tehdy, když je v dané kultuře pro prvek místo. Vypůjčené znaky se mnohdy přeměňují a v nové kultuře získávají nový význam, než v té původní, to znamená, že prvky jsou *reinterpretovány*. Pokud dojde k mísení prvků starých a nových nazýváme tento jev *synkretismus*.¹¹

Nejčastěji se difuze projevuje při *přímém* a nepřetržitém styku dvou skupin, tj. *akulturace*. Dále může být difuze *nepřímá*, to znamená, že kulturní prvek se

⁹Lawless, Robert. 1996, s. 138 - 141

¹⁰Murphy, Robert F. 1998, s. 34

¹¹Lawless, Robert. 1996, s. 138 - 141

dostává do jiné kultury přes další kulturu, mezi kulturami existuje ještě jedna kultura jako prostředník přenosu. Difuze vynucená poukazuje na to, když si jedna kultura podrobuje jinou.¹²

4. Akulturace

Ve 30. a 40. letech 20. století vzrostl zájem amerických antropologů o studium dynamiky kulturních procesů a kulturních změn. Hlavní postavou zabývající se daným problémem byl Robert Redfield. Zkoumal proměnu způsobu života vesnických skupin v Mexiku. Blíže v dílech *Tepoztlán, mexická vesnice* (1930), *Chan Kom, mayská vesnice* (1934), *Primitivní svět a jeho proměny* (1953).¹³

Klasické vymezení pojmu akulturace společně předložili v roce 1935 američtí antropologové R. Redfield, R. Linton a M. J. Herskovits. Akulturace podle jejich názoru zahrnuje jevy vzniklé v době, kdy skupiny jednotlivců pocházejících z různých kultur vstupují do stálého, bezprostředního kontaktu, který vede k následným změnám v původních kulturních vzorcích jedné nebo obou skupin.¹⁴

V pozdější době přibývalo definic dalších, ty ale vycházely z již zmíněné z roku 1935.

Akulturace je sociální proces, v němž dochází ke kulturním změnám trvalým stykem dvou nebo více kultur. Akulturace zahrnuje jak přebírání jedněch prvků z jiné kultury, tak vylučování jiných nebo jejich přetváření.¹⁵

Akulturace je analýza procesu kulturní změny, ke které dochází prostřednictvím kontaktů dvou odlišných

¹² Lawless, Robert. 1996, s. 138 - 141

¹³ Soukup, Václav. 2004, s. 380

¹⁴ Redfield R., Linton R., Herskovits M. J. 1936, 38, s. 149- 152

¹⁵ Brouček, Stanislav. et al., 1991, s. 239 - 240

kultur, jež na sebe vyvíjejí nestejný tlak.¹⁶

4.1. Procesy akulturace

Civilizační mise je proces vázaný na existenci a následný rozpad koloniální soustavy. Koloniální systémy byly ukázkou střetu evropocentrismu (dominance evropské kultury nad ostatními) a kulturního relativismu (podstatou je, že kultury se od sebe liší a neplatí jejich hierarchické rozdělení na vyšší a nižší). Při procesu *prosté akulturace* dochází k setkávání odlišných kultur a výměně kulturních výpůjček. Polská antropoložka Ewa Nowicka se domnívá, že akulturačním změnám nepodléhají jednotlivé elementy nebo dílčí oblasti, ale podstatné části kultury, tedy to, co by Julian H. Steward označil jako „kulturní jádro“, což jsou formy společenských kultur a organizací a dominantní, podstatné hodnotové struktury (hierarchie). Nadto celý akulturační proces probíhá rychle, totiž v průběhu jedné generace a jejím důsledkem může být a bývá vznik kultury značně odlišné od kultury původní. *Násilnou akulturací* se označuje proces, kdy jedna společnost vnucuje určité vzorce chování, symboliku, náboženství, školský systém, atd., aby dosáhlo úplné asimilace původní kultury, k jejímu zmizení nebo změně ve „folklorních reliktech“ *Akulturace sváděním*, tento pojem zavedl již Jean Baudrillard. Tvrdil, že postmoderní společnost je společností nadbytku nebo alespoň dostatku a rovnováha společnosti nemusí být udržována násilím. Protože pokud je jedinec ve společnosti obklopen nadbytkem a musí neustále mezi něčím volit, nemá důvod organizovat vzpoury a rebelie. Příkladem může být americká kultura, prosazuje se na principu „svádění“. Neamerické kultury přijímají

¹⁶Soukup, Václav. 2004, s. 380

americké vzorce kultury, životní styl, hudební produkci, atd.¹⁷

4.2. Fáze akulturace

V první fázi akulturace dochází k vzájemnému poznání kultur. V druhé fázi si vybere kultura prvky z kultury cizí. Ve třetí fázi tyto prvky přijme do vlastní kultury. V další fázi, tedy čtvrté, se kultura mění, příčinou je přijetí nového prvku. Poslední fázi je reakce na akulturaci, je buď pozitivní, nebo negativní.¹⁸

Fáze akulturace podle Herskovitse, Lintona, Redfielda.

Menšina	Subkultura
1.konfrontace	konfrontace
2.akceptování cizích kulturních prvků	Vybírání obsahově významných KP a reinterpretování jejich kulturních obsahů - opozici
3.přijetí těchto prvků do vlastního systému	Vytvoření vlastního systému
4.souběžná modifikace	Vzájemná reakce
5.a.bránění kultury b.vítání změny	a. odeznění b. setrvání

4.3. Strategie akulturace

Hlavním kritériem, jež utváří akulturační strategie je chování a názory jedince. Podle Berryho můžeme rozlišit čtyři strategie. První akulturační strategii

¹⁷Petrusek, Miloslav. 2006, s. 21-32

¹⁸Soukup, Václav. 2004, s. 381

nazývá *integrační*. Jedinec si udržuje prvky své kultury a zároveň se nebrání styku s kulturami ostatními. *Asimilační* strategie je charakterizována tím, že jedinec odmítá svou původní kulturu a orientuje se spíše na kultury jiné. Pokud jedinec uznává pouze svou kulturu a ostatním kulturám se vyhýbá, jedná se o *separační* strategii. A jako poslední vymezuje *marginalizační* strategii, ta poukazuje na problém, kdy jedinec má malou možnost udržet si svou vlastní kulturu nebo se o její udržení nesnaží a zároveň se vyhýbá styku s ostatními kulturami. Všechny tyto strategie jsou typické pro nedominantní skupiny.¹⁹

Rozdílná terminologie se používá, pokud se prosazuje při akulturační strategii i dominantní kultura. *Multikulturalismus* označuje stav, při němž si nedominantní kultura volí integrační strategii akulturace a dominantní kultura je této strategii otevřená, přijímá ji. Obě kultury se sobě navzájem přizpůsobují a jsou velmi rozmanité. Pokud si ale nedominantní skupina sama zvolí asimilační strategii akulturace, jedná se o tzv. *tavící kotlík* (melting pot). Je-li nedominantní skupina nucena k asimilační strategii dominantní skupinou, označuje se pojmem *tlakový hrnec* (pressure cooker). Jestliže je nedominantní skupina nucena k separační strategii, dochází k *segregaci*. A pokud je nucena k marginalizaci, dochází k *exkluzi*.²⁰

4.4. Akulturační stres

Nátlak dominantní skupiny způsobuje u ovládané skupiny stres a rozvrat. Tento stres mohou pociťovat i jedinci, jenž přijeli na území nové země. Kultura totiž

¹⁹ Berry, John W. 2003, s. 16-41

²⁰ Berry, John W. 2003, s. 16-41

nese velký podíl na chování jedince. Dle kulturního determinismu je kultura způsob života společnosti. Každý z nás se od mala socializuje do určité kultury, učí se jazyk, přijímá určité kulturní prvky, osvojuje si komunikaci s ostatními lidmi. Každý z nás si postupně buduje pevnou půdu pod nohama v interakci s ostatními jedinci. Pokud ale člen svou skupinu opustí a ocitne se v kultuře jiné, prožívá určitý šok. U disponovaných lidí někdy vzniká zmatenost, objevují se stavy úzkosti a deprese. Jde o důsledek ztráty domova a známého prostředí, přerušeni kontaktů s blízkými lidmi, přáteli a spolupracovníky, o důsledek vlivu nového prostředí a nutnosti navazovat vztahy s dosud neznámými lidmi, o důsledek nejasnosti týkajících se výkonu vlastních rolí, případně o důsledek neschopnosti tato očekávání naplňovat. Obvykle se na vzniku kulturního šoku podílí i jazyková bariéra.²¹

Podle Berryho u osob z minoritních společností dochází po styku s majoritní kulturou k určitým změnám v jejich chování, oblékání, způsobu stravování, vyjadřování a v nejhorších případech může dojít ke stavům nejistoty a deprese. Tento jev nazýváme akulturační stres (nebo psychologická tíseň).²²

Nesdale, Rooney a Smith se zabývali vztahem mezi etnickou identitou a psychologickou tísní, prováděli výzkum v Austrálii, na tento kontinent se příčinou občanské války a americké intervence stěhovalo mnoho Vietnamců. I přesto, že je Austrálie multietnickou zemí, Vietnamci zde trpěli akulturačním stresem. Hlavní příčinou byl velmi odlišný jazyk a dále obě etnika oddělovala odlišná víra. Převážná většina Vietnamců se hlásí k buddhismu a Australané vyznávají křesťanství.

²¹Matoušek, Oldřich. 2008, s. 92

²²Průcha, Jan. 2004, s. 104

Hlavním poznatkem tohoto výzkumu bylo zjištění, že existuje signifikantní vztah mezi stupněm etnické identity imigrantů a jejich psychologickou tísní: Čím více imigranti trvají na své etnické identitě, čím více se cítí vázáni ke kultuře své komunity, tím spíše u nich dochází k psychologické tísní v obklopující je kultuře majoritní společnosti.²³

Nejen v Austrálii se imigranti snaží být uznávání majoritní společností a při tom neztratit svou vlastní identitu. Do nové země přicházejí s vírou v lepší budoucnost, doufají v lepší změnu a životní podmínky, zároveň se snaží nepřetrhat vazby ke svému původnímu domovu, ke svým tradicím a kultuře.

5. Migrace Vietnamců do České republiky

Organizovaně a ve větším počtu začali Vietnamští občané přijíždět do Československa v padesátých letech 20. století po navázání diplomatických vztahů mezi ČSR a VDR.²⁴ Vzájemné vztahy byly tehdy zahájeny shora a účelově. Československo potřebovalo více pracovní síly a vietnamské občany motivovalo k odjezdu do ČSR získání kvalitního vzdělání a kvalifikace. V neposlední řadě také zlepšení ekonomické situace a následné zlepšení společenského postavení ve Vietnamu.

Nejvyšší nárůst počtu Vietnamců v ČR můžeme zaznamenat mezi lety 1979 a 1985, kdy na základě mezinárodní dohody do Československa přijelo kolem 30–35 tisíc vietnamských občanů, z toho dvě třetiny pracovaly v dělnických profesích. Jednalo se především o žáky středních odborných učilišť, stážisty a praktikanty. Evidenci vietnamských občanů vedl každý zaměstnavatel v regionu. Vietnamští občané pracovali například ve Spolaně

²³Průcha, Jan. 2004, s. 105 - 107

²⁴Šišková, Tatjana. a kol., 2001, str. 103

v Neratovici, Frutě Mochov v Horních Počernicích, Blanických strojárnách ve Vlašimi, sklárnách Oloví na Sokolovsku atd. Jednotlivé studie věnované vybraným skupinám vietnamských občanů v Československých podnicích jsou dostupné ve sbornících Etnologického ústavu. V druhé polovině 80. let v důsledku politických rozhodnutí ČSSR nastal zvrát ve vzájemných vztazích, a tak se počet vietnamských občanů v Československu začal snižovat. Vietnamská vláda začala provádět ve své zemi hospodářské reformy a vietnamské hospodářství se pomalu otevíralo cizímu kapitálu především z Japonska, Číny a Francie. Ovšem česká hospodářská politika tuto změnu příliš neregistrovala, odstoupila po roce 1989 od vzájemných dohod a smluv a přerušila téměř veškeré oficiální hospodářské styky.²⁵ Od devadesátých let nepřicházejí do ČR Vietnamci z důvodů studijních, nebo aby zde získali praxi. Většinou se věnují obchodní činnosti. Na našem území zůstávají v převážné většině pět a více let. Přijíždí sem s nimi nebo i po čase jejich rodiny a další příbuzní.

Výrazným rysem vietnamské menšiny je její uzavřenost. Česká a vietnamská kultura se velmi liší. Značnou bariéru také tvoří odlišný jazyk. Již první vietnamští občané byli rovnou z letiště odvezeni do svých většinou hromadných ubytoven a byl jim určen vlastní program. Nedostatečná jazyková organizace způsobila, že se Vietnamci nemohli blíže seznámit se svými českými spolupracovníky. Tato oddělenost života Čechů a Vietnamců vedla k mnoha pověrám a předsudkům.²⁶

Interkulturní bariéry, kulturní šok, uzavřenost

²⁵KOCOUREK, Jiří. *Socioweb.cz* [online]. 23. 12. 2005 [cit. 2010-03-26]. Vietnamci v ČR. Dostupné z WWW: www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&Ist=106

²⁶Šišková, Tatjana. a kol., 2001, str. 104

komunity a sociální patologie spojená s vzájemnou provázaností komunity, životem v provizoriu apod. stejně jako nepřipravenost na tyto problémy způsobují, že příchozí jedinec není schopen volit strategie chování, které by mu umožnily přizpůsobit se a sžít se zdejším prostředím bez pomoci svých krajanů. Z toho důvodu výrazně využívá služeb vietnamského servisu a dalších organizací. Role těchto organizací na jednu stranu tvoří informační a cenový monopol, často je politicky ovlivňována ze strany zastupitelstva Vietnamu v ČR. Na druhou stranu jsou však nutnou podmínkou k tomu, aby se příchozí migranti mohli na území ČR zabydlet, uživit, pokud jim tyto služby nenabídne majoritní společnost, jako společnost „hostitelská“.²⁷

²⁷KOCOUREK, Jiří. *Socioweb.cz* [online]. 23. 12. 2005 [cit. 2010-03-26]. Vietnamci v ČR. Dostupné z WWW: www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&Ist=106

III. Praktická část

1. Metodologie

Informace od respondentů jsem získala pomocí *polostrukurovaných rozhovorů*, které jsem nahrávala na diktafon. Dále jsem čerpala také z literatury a webových stránek zabývajících se vietnamskou problematikou.

Dotazování je jednou z hlavních metod sběru dat. Zahrnuje různé typy rozhovorů, dotazníků, škál a testů. Polostrukurovaný rozhovor je velmi pružným procesem získávání informací, kdy výzkumník má připravená témata, okruhy otázek a respondenty nechá téměř neomezeně mluvit, pouze je navede zpět, pokud se od daného tématu příliš odchýlí.²⁸

Zklamáním pro mě byl odbor evidence obyvatel Městského úřadu v Městci Králové, kde mi nedokázali poskytnout o v Městci Králové žijících Vietnamcích žádné informace. O přistěhovalcích nemají na úřadě žádné záznamy, protože tuto evidenci vede cizinecká policie každého okresu.

Dalším místem, kde jsem zjistila další fakta o Vietnamcích, byla základní škola v Městci Králové. Zde byli učitelé velmi vstřícní a rádi se podělili o veškeré informace o zde studujících vietnamských žácích.

Ve škole jsem uplatnila metodu *pozorování*, v tomto případě *nezúčastněného*. Navštívila jsem hodinu českého jazyka páté třídy, do níž chodí jeden z respondentů.

Pozorování je součástí kvalitativního výzkumu. Na rozdíl od rozhovorů, kde se dozvíme, co si jedinec myslí, se pozorováním snažíme zjistit, co se opravdu děje. Díky pozorování můžeme doplnit popis prostředí.

Pozorování rozdělujeme na různé typy, a to na

²⁸Murphy, Robert F. 1998, s 221.

skryté a otevřené, zúčastněné a nezúčastněné, strukturované a nestrukturované.

Mé pozorování bylo vždy otevřené, protože účastníci byli informováni o mé činnosti. Dále také nezúčastněné, a to na základní škole, protože jsem se do průběhu výuky nezapojila. Během rozhovorů jsem se ale ocitla v domácnosti Vietnanců a zde jsem se stala účastníkem přirozeně se vyvíjejících životních situací, tedy se jednalo o pozorování zúčastněné.

Při svém výzkumu jsem uplatnila i *metodu sněhové koule*. Vychovatelka ze základní školy mě odkázala na ženu, jež vyzvedávala po vyučování vietnamské děti a hlídala je celé odpoledne, než rodiče skočili v práci.

Metodou sněhové koule se získají noví respondenti. Základním procesem je postupné nominování dalších respondentů již známými respondenty. V mém případě s respondentem, jež splňuje daná kritéria (je ve styku s vietnamskou menšinou), proběhne interview, v němž je požádán, aby nominoval další osoby, které také znají a splňují zmíněná kritéria.

Úryvky z rozhovorů, jež jsem použila v textu, jsem nepřepsala ve fonetické podobě, pro srozumitelnost jsem je upravila, obsah byl ponechán stejný.

2. Etika výzkumu

Při výzkumu jsem dodržela etické zásady výzkumu. Od účastníků výzkumu jsem získala pasivní informovaný souhlas a ve své výzkumu jsem zajistila anonymitu respondentů.

3. Výzkumné otázky

Kdy jste přijeli na území České republiky?

Co Vás sem přivedlo?

Chcete v České republice zůstat nebo se chystáte odcestovat zpět do Vietnamu?

Jaké byly počátky pobytu na území republiky?

Jezdíte za rodinou do Vietnamu? Jak často?

Jaké máte vztahy s Vietnamci na území České republiky? Navštěvujete se?

Dodržujete nějaké vietnamské tradice?

Dodržujete nějaké české tradice?

Využíváte nějaké služby v Městci Králové?

Jaké jídlo upřednostňujete? České nebo vietnamské?

4. Lokalita výzkumu

Město Městec Králové leží na hranici Středočeského a Východočeského kraje, je posazeno do ploché, místy mírně zvlněné krajiny. Město se stalo zároveň centrem okolních vesnic, ať už po kulturní stránce, po stránce pracovních příležitostí nebo v zajištění lékařské péče. V Městci Králové žije 2919 obyvatel. Převažuje většina obyvatel v postproduktivním věku. Občané v produktivním věku musí za prací většinou dojíždět do vzdálenějších větších měst.

Co se týče sportovního vyžití, město může nabídnout fotbalový stadion, tenisové kurty, volejbalové a basketbalové hřiště, koupaliště, halu na stolní tenis a halu organizace Sokol.

Kulturní stránku zastupuje kino, veřejná knihovna, středisko pro volný čas dětí a mládeže, kostely, restaurace.²⁹

²⁹Město Městec Králové[online]. 2004 [cit. 2010-03-26].

5. Z jaké země Vietnamci přišli

Vietnam a Česká republika - dvě země, které jsou od sebe velmi vzdáleny, a to jak zeměpisně, tak i kulturně. Vietnamci přichází do České republiky ze zcela odlišné země, liší se jak přírodním prostředím, tak kulturní tradicí. Vietnam leží v monzunovém pásmu východní Asie. Počasí značně ovlivňuje život Vietnamců, hlavně zemědělskou činnost. Severní část země se nachází v mírném subtropickém pásmu a na tomto území se střídají čtyři roční období, stejně jako u nás. Na jihu země je tomu jinak, zde mají pouze období sucha a období dešťů.

Vietnamská populace je velmi početná, po válce s USA počet obyvatel rapidně vzrostl. Podíl na velké porodnosti má vietnamská ideologie, synové mají povinnost uctívat rodinné předky, a tudíž touha po synovi zapříčiňuje, že lidé mají mnohdy hodně dětí. I ve Vietnamu platí čínská konfuciánská sentence: „Mít jednoho syna znamená mít děti, mít deset dcer znamená nemít nic.“ Na porodnosti se dále odráží potřeba nové pracovní síly v zemědělství. Vietnamská vláda se snaží s tímto problémem bojovat a usměrňuje vysokou porodnost.³⁰

Vietnamská socialistická republika je unitárním státem, v čele s Komunistickou stranou Vietnamu, jiné strany v republice neexistují. Národní shromáždění, jež je nejvyšším státním orgánem a zároveň má jako jediný ústavní a legislativní moc. Tato instituce volí prezidenta, tím současným je Nguyen Minh Triet, ve funkci je od roku 2006. Ve Vietnamu je sice u moci komunistická strana, ale s komunismem, jež byl na území České republiky, se nedá srovnat. Vietnamská vláda zjistila, že udržovat styky pouze se zeměmi stejného režimu nestačí a tak byla nucena změnit svou zahraniční politiku a být

³⁰Nováková, Kateřina. 2007, s. 23-24

otevřenější směrem na západ (například došlo k obnově styků s USA).

Tento ústupek měl značný přínos pro vietnamské občany, mohou podnikat, svobodně cestovat, mají přístup na internet. Nedošlo ale k úplnému uvolnění, i dnes se občany Vietnamu setkávají s ideologickou cenzurou a potýkají se s korupcí a byrokracií.³¹

6. Navázání kontaktu

Ovlivněna majoritní společností a také informacemi z dostupné literatury jsem k prvním rozhovorům přistupovala shovívavě. Domnívala jsem se, že nebude lehké navázat kontakt s touto minoritní skupinou. Opak byl ale pravdou. Respondenti byli velmi ochotní, otevření a pohostinní.

Problémem byla jazyková bariéra, respondenti neovládali český jazyk na dostatečné úrovni, i když u nás žijí mnoho let a jsou v každodenním kontaktu s českými občany. Využila jsem tedy jejich potomků, kteří ovládají český jazyk lépe, a kteří jim mé dotazy překládali do vietnamštiny.

7. Výzkum

Ač jsem se ve všech knihách dočetla o izolovanosti a nekomunikativnosti vietnamské menšiny, v mém výzkumu se tento názor nepotvrdil. Důvodem je patrně jejich nepříliš početná komunita v Městci Králové a Vietnamcům nezbyvá tedy nic jiného, než udržovat styky s majoritní společností.

První rodina mě přijala ve svém příbytku velmi kladně. V Městci Králové provozují obchod se zeleninou a žijí ve třech pronajatých místnostech za prodejnu. Respondent N. T. B. (věk 45) přijel do České republiky v

³¹Nováková, Kateřina. 2007, s. 28

roce 1988. Na území tehdy Československé republiky se dostal prostřednictvím mezinárodní dohody. Respondent se ve Vietnamu živil stavebními pracemi a v Čechách měl v této činnosti pokračovat. Začal pracovat pro Průmstav v Pardubicích. Smlouva mu zajišťovala práci na pět let, pak mu bylo přislíbeno, že může pracovat soukromě. Z Pardubic tedy odešel k soukromé stavební firmě v Poděbradech, zde se mu práce zdála příliš těžká a tak začal s prodejem textilu a jezdil nabízet zboží po tržnicích v několika městech. Jedno z měst byl i Městec Králové a zde se mu časem naskytla příležitost pronajmout si kamenný obchod. „Jednou za mnou na tržnici přišel muž, Čech, a říkal, že má obchod se zeleninou a že už je na to starý, jestli bych ten obchod nechtěl a já kývl. Protože tam byla vždy zelenina, tak jsem s tím taky pokračoval.“ vypověděl muž.

Respondent podotkl, že počátky byly těžké, hlavně naučit se český jazyk. Nenavštěvoval žádný kurz češtiny, všechno „odposlouchal.“

S manželkou se respondent seznámil až v České republice, ona sem přijela v roce 1997 a pracovala v Hradci Králové. K jejich seznámení mi respondent řekl: „Jsem se jel podívat do Hradce a tam jsem potkal dnes mou ženu, jsme si řekli, že se máme rádi, že se milujeme a vzali se.“

Přestože, manželé už v naší republice pobývají dlouho, o návratu do Vietnamu neuvažují. Občas se tam jedou podívat na rodinu, ale jen velmi zřídka. Letenky jsou pro ně velmi drahé a cesta je dlouhá. S rodinou ve Vietnamu tedy příliš pravidelné styky neudrží a stejně tak je tomu i v České republice. S ostatními Vietnamci se nenavštěvují. Respondent zmínil jen pár návštěv kamarádů v Kopidlně a v Pardubicích. V Městci Králové se mezi sebou nestýkají, a to mají obchody téměř vedle sebe. Někdy o víkendu jezdí do „vietnamského městečka“ Sapa,

ale ne z důvodu návštěv. Jedou spíše nakupovat a manželka tu navštěvuje kadeřnictví a další služby. Jedinou službou, jež využívají přímo v Městci Králové, je lékař.

Co se týče tradic, ať vietnamských nebo českých byla odpověď stejná: *„Nemáme na žádné tradice čas, pořád běháme kolem obchodu. Snad jen teď na Nový rok (vietnamský) jsme si udělali závitky, takové vietnamské jídlo a u večeře jsme to oslavili.“*

Jídla nejedí výhradně jen vietnamská, rádi si udělají i typicky české pokrmy, například knedlíky mají velmi rádi.

Respondent T. N. B. byl jedenáctiletý syn manželů. Ten je již od narození vychováván v České republice, navštěvoval českou mateřskou školku a nyní je žákem základní školy v Městci Králové. Jeho velkým přáním je udělat přijímací zkoušky na osmileté gymnázium. Z jeho výpovědi jsem se dozvěděla, že má mnoho kamarádů, především české národnosti. Jako jediný z rodiny se začleňuje do majoritní společnosti, hraje fotbal za místní klub a rád chodí do kina. Jak řekl on sám: *„S klukama vždycky v létě jezdíme po městě na kolách, to je paráda..chodíme na koupadlo a zakopat si. Ale teď v zimě jsem spíš doma a koukám na telku a občas musím jít pomoci rodičům do obchodu.“*

S majoritní společností neměl nikdy problémy, ve škole nepocituje, že by nebyl součástí kolektivu. Výuka se mu líbí, nejvíce ho baví matematika a anglický jazyk. Jediný předmět, se kterým má trochu problémy je český jazyk. Rodiče mu však nedokáží poradit s gramatickými jevy, protože oni sami češtinu neovládají, zvláště ne na takové úrovni.

Manželé mají ještě jednoho syna, tomu jsou 4 roky a navštěvuje místní mateřskou školku. Již od šesti měsíců

se o něj starala chůva, a to byla moje další respondentka, paní V. H. (60 let). Tato žena mi potvrdila, že děti jsou vychovávány naprosto stejně jako české děti. Jediným rozdílem je jejich cílevědomost a dle respondentky jsou vietnamské děti mnohem hodnější. Vztah vietnamského dítěte a respondentky, je dle jejího sdělení, na úrovni babičky a vnoučete. U dítěte nezaznamenala žádný odstup vůči ní. Ze strany rodičů tomu bylo jinak, s respondentkou příliš nekomunikovali, spíše z nich pocítovala strach o své dítě, neustále kontrolovali jeho bezpečnost a zdraví. Dříve žena hlídala malého chlapce každý den od 7 do 17 hodin. Dnes už chlapec chodí do školky a žena ho tam vyzvedává. V domácnosti chůvy tráví pouze dvě hodiny denně. Rodiče za tuto službu respondentce platí 20 Kč za hodinu.

Další respondentka T. N. T., jež mi poskytla informace, byla padesátiletá vietnamská žena. V Městci Králové žije s manželem a synem. Do České republiky přicestovala v roce 1988 a stejně jako předešní informátoři přijela na základě vzájemných smluv ČR a VDR. Ale hlavním důvodem, proč opustila Vietnam, byla touha po lepším životě a vidina lepších podmínek ji táhla pryč ze země. Jejím úkolem bylo posílit dělnické řady švadlen v Chlumci nad Cidlinou ve firmě Pleas. Její manžel se do Čech dostal ve stejném roce jako ona. Pracoval v Pardubicích jako zedník. Potom, co jim vypršely smlouvy s danými firmami, začali oba nezávisle na sobě provozovat stánkový prodej s textilem a objížděli tržnice v různých městech. Seznámili se v Městci Králové a zde si také pronajali kamenný obchod a prodávají tu textil. Bydlí v pronajatém bytě nad obchodem.

V Městci Králové mají ještě své další příbuzné,

kteří vedle nich vlastní obchod s potravinami. Jedná se o respondentčina bratra N. V. T. a jeho rodinu. Informátorka vypověděla, že se spolu příliš často nestýkají, jen málokdy se navštěvují doma. Komunikují spolu spíše během práce, kdy u bratra nakupuje potraviny do domácnosti. Do Vietnamu za zbytkem rodiny příliš často nejezdí, naposledy tam byli před čtyřmi roky. Rádi by se tam s manželem na stáří vrátili.

Další informace mi poskytl respondentčin syn V. N. T. (16 let). Ten studuje Gymnázium Jiřího z Poděbrad v Poděbradech. Český jazyk mu nedělá žádné problémy. S rodiči ale komunikuje vietnamsky. Jeho výpověď o Vietnamu: *„Ve Vietnamu jsem byl naposled asi před čtyřma rokama, není to tam špatný, ale já budu asi tady v Čechách, tady se mi líbí mnohem víc...Naši se tam asi vrátí, ale já ne.“* Ve škole se spolužáky vychází velmi dobře, nepocituje z jejich strany žádnou diskriminaci a nadřazenost. Ve třídě ho oslovují českým jménem a se začleněním do kolektivu nemá problémy.

Typicky vietnamské tradice v této rodině vůbec nedodržují. Dokonce i Nový rok slaví ve stejném termínu jako Češi. Snad jediný prvek, jenž rodinu spojuje s Vietnamem, je jídlo, českou kuchyni připravují jen sporadicky.

Celá rodina využívá služeb ve městě, navštěvují zde lékaře, kadeřnictví, respondent je členem fotbalového klubu, hraje stolní tenis, navštěvuje kino, koupaliště.

Následujícím respondentem N. V. H. byl muž (46 let), do Městce Králové se přistěhoval i s rodinou před dvěma roky. Před tím pobývali v Hořicích, provozovali zde obchod s potravinami, ale díky stále rostoucímu nájmu se rozhodli přestěhovat i s obchodem na jiné místo. Na území

Městce Králové si jako jediní Vietnamci koupili do osobního vlastnictví obchod a byt.

Respondent se stará o obchod celý den, jezdí pro zboží, zajišťuje chod prodejny. Manželka se věnuje obchodu pouze dopoledne, odpoledne se stará o dceru. Dcera navštěvuje místní základní školu, chodí do třetí třídy. S českými dětmi udržuje blízké styky. Tento fakt mi potvrdil i soused této rodiny, on má dva vnuky a vietnamská dívka si k nim chodí velmi často hrát. Konverzaci dívka udržuje výhradně se svými vrstevníky, pokud se jí na něco zeptají dospělí, většinou nereaguje, je zamlklá.

Celá tato rodina je uzavřenější než rodiny předešlé. V Městci Králové nikoho nenavštěvují. Se sousedy v domě hovoří pouze sporadicky. Velmi často jsou v kontaktu s příbuznými ve Vietnamu, komunikují prostřednictvím internetu a poměrně často si i telefonují. Snaží se udržovat vietnamské tradice, svátky jezdí slavit do Prahy do tržnice Sapa. Naposledy tam byli na Nový rok, dle respondentů to byl úžasný zážitek. Do Vietnamu by se rádi vrátili, ale kvůli finanční situaci zůstanou spíše v České republice, aby zajistili dceři lepší život.

Jídlo vaří převážně vietnamské, jen občas si pochutnají na českém.

V obchodě zaměstnávají ještě dva vietnamské zaměstnance a dvě české prodavačky.

V bytě nad prodejnou s vietnamskou rodinou bydlí ještě jeden ze zaměstnanců - respondent D. V. T. (věk 26 let). Do České republiky přijel před rokem. Ve Vietnamu se velmi zadlužil, od rána do večera pracuje a i přesto nevydělává dostatek peněz, aby mohl dluh brzy splatit. V tomto obchodě si vydělá 40 korun za hodinu a ještě dostává stravu od zaměstnavatelů. Z těchto informací je

tedy zřejmé, že respondent se do majoritní společnosti nijak nezačleňuje, nemá čas na žádné jiné aktivity, než práci. Český jazyk téměř vůbec neovládá, komunikaci s místními občany se vyhýbá.

Dalším vietnamským zaměstnancem je respondent M. H. T. (věk 27 let). Ten nebydlí přímo na území města, pronajímá si jeden pokoj v domě v jedné vesnici u Městce Králové. Respondent už pobývá na území České republiky přes pět let. S rodinou zaměstnavatelů udržuje bližší vztahy, pracoval u nich hned po příchodu z Vietnamu v Hořicích. Jako jediný z dospělých se velmi integruje do společnosti ve městě. V obchodě hodně komunikuje s lidmi, hraje stolní tenis, občas navštíví trénink fotbalového týmu. Nemá ale dostatek volného času. Přiznal, že by si šel kolikrát rád posedět do restauračního zařízení s fotbalistama a pobavit se, ale vzhledem k tomu, že ráno brzy vstává, si to nemůže dovolit. Do Vietnamu se již nevrátí, život zde se mu líbí. Stravuje se v českých restauracích a vietnamské tradice nedodrжуje žádné. Na návštěvy s ostatními Vietnamci nemá čas, jen občas zajede za kamarády do Hořic nebo do Sapy.

S rozhovorem souhlasila i jedna z českých prodavaček M. Š. (56 let). S vietnamskou komunitou má dlouhodobé zkušenosti, protože pracovala v několika jejich obchodech. V průběhu rozhovoru si stěžovala především na mladé Vietnamce. V obchodě s ní jednali neadekvátním způsobem, povyšovali se a neustále ji kritizovali, že něco dělá špatně. Toto byly jediné konflikty, které jsem mezi vietnamskými a českými zaměstnanci zjistila. Jinak je žena považovala za velmi pracovité a cílevědomé lidi se snahou včlenit se mezi místní občany alespoň při práci. K českým zákazníkům se snaží chovat slušně, aby si

získali jejich náklonnost.

Součástí mého výzkumu byla návštěva školy. Zúčastnila jsem se hodiny českého jazyka. Učitelka L. M. (47 let) této třídy mi potvrdila ctižádost, cílevědomost a inteligenci vietnamských dětí. Velmi často mají tyto děti nejlepší známky z celé třídy. Z výpovědí dětí je zřejmé, že cítí určitou povinnost vůči rodičům a nechtějí je zklamat. Svému studiu věnují mnoho času, dá se říci, že každou volnou chvíli.

Dále mi kantorka řekla, že vietnamské děti mají velmi úhledné písmo, ona sama to přisuzuje tomu, že děti pravděpodobně doma cvičí tchaj - ti nebo nějaké jiné asijské umění a díky tomu mají dokonale uvolněné zápěstí a snadněji se graficky vyjádří.

Dle vyučující nemají vietnamské děti s těmi českými žádné problémy, v kolektivu jsou oblíbení a neprojevují se žádné etnické rozdíly. Během posledních let vietnamských žáků ve třídách přibývá. Za celou dobu jejího působení ve škole se nesečkala s žádnými projevy rasismu, a to ani z řad rodičů českých dětí.

Na rodičovské schůzky chodí převážně otec dětí. Často učitelce donese nějaký dar, pravděpodobně jí, vyjadřuje úctu jako učiteli. Pro Vietnamce má učitel velmi vysoké postavení, je pro ně velkou autoritou.

Během svého pozorování o výše uvedené hodině českého jazyka jsem zjistila, že nelze v kolektivu třídy rozpoznat rozdíl mezi vietnamským a českým dítětem.

8. Komparace obecných a vyzkoumaných informací

Povahu vietnamské komunity u nás můžeme charakterizovat slovy: vysoká odolnost, přizpůsobivost, iniciativa, píle, uzavřenost a izolovanost. Rodinné vztahy Vietnamců se na našem území spíše utužují. I přes velmi vysoké pracovní nasazení se rodina schází ke každodenní večeři, která je určitým rituálem. Jídlo se podává ve společných miskách a každý jednotlivec si sám nandává pokrm do své misky. Jídlo se konzumuje hůlkami. Nejmladší člen rodiny vybízí starší k jídlu. Další zvyklostí, jež Vietnamci provozují i na našem území je uctívání předků. V každém domě, obýváku nechybí oltář předků. Nejvhodnější doba přinášení obětí jsou dny úplňku a novoluní.³²

Tradici společné večeře dodržují téměř všichni Vietnamci žijící v Městci Králové. Nedokáží si představit den bez společné večeře. I když už pobývají na území České republiky poměrně dlouho, české jídlo si příliš neoblíbili. U jídla řeší většinou nejdůležitější rodinné problémy. S dětmi se téměř celý den nevidí, dopoledne jsou děti ve škole a odpoledne se o ně stará chůva. V některých rodinách nejsou po celý den ve styku ani manželé, každý z nich totiž vlastní svůj obchod. Doba večeře je tedy jediná chvíle, kdy spolu tráví čas celá rodina a většinou se tedy protáhne až do nočních hodin. Rodiče si chtějí užít chvilky se svými dětmi.

Naopak s oltářem předků jsem se nesetkala v žádné rodině. Respondenti tvrdili, že žádnou takovou tradici neznají a ani neznali nikoho z jejich známých, kdo by tuto tradici udržoval.

³²Vasiljev, Ivo. 2007, s. 118-121

Česká majorita má vietnamskou komunitu spojenou především s obchodní činností. V počátcích svého pobytu si Vietnamci pronajímali stánky na tržišťích a prodávali levné vietnamské a dovozové zboží, především konfekci. Postupem času vznikaly celé tržnice v pohraničí a v Praze a Chebu vznikly rozsáhlé komplexy v bývalých továrnách, kde se soustřeďují jak velkoobchodníci, tak maloobchodníci. Na těchto územích vznikaly restaurace, kadeřnictví a další služby, jež Vietnamci potřebují. Nedokonalá znalost českých zákonů a touha po zisku vede často Vietnamce k překračování především hospodářských zákonů a dostávají se tak do konfliktů s policií, obchodní inspekcí a celní správou.³³

I do Městce Králové začali Vietnamci zpočátku jezdit se svými stánky a na tržnici prodávali levné, převážně textilní zboží. Během několika let se situace změnila a Vietnamci si pronajali většinu obchodů ve městě. Dnes už by se tu všichni prodejem textilu neživili, a tak se začali zaměřovat i na obchody s potravinami, zeleninou a drogerií. Místní obyvatelé mají k Vietnamcům převážně kladný postoj.

Velkou překážkou stojící v cestě začlenění do české společnosti je jazyk. Vietnamština se od českého jazyka velmi odlišuje. Rozdíly najdeme ve slovní zásobě, fonetice a gramatice. Vietnamština nemá gramatické kategorie, nerozlišuje jednotné a množné číslo, jednotlivé časy a ani vid dokonavý či nedokonavý. Vietnamština se řídí jiným principem: co už je nějakým slovem vyjádřeno, žádným tvarem se neopakuje. Jako příklad lze uvést slovo *včera*, použitím tohoto slova

³³Kocourek, Jiří. 2007, s. 102 - 117

vyjadřují minulost, kterou již dalšími tvary slov nebo sloves nepotvrzují.

Vietnamská slova se neskloňují, nečasují a ani neproměňují. Stavba vět je pravidelná, slovosled je pevně daný a to - podmět - přísudek - přímý předmět.

Základní slovní zásobu tvoří jednoslabičná slova, jejich kombinace je značně omezená, ale slabiky se vyslovují v šesti tónech (rovný, klesavý, stoupavý, klesavě stoupavý, přerušovaně stoupavý a hluboký hrdelní tón), jež určují slovní význam. Spojením více slabik pak mohou dosáhnout neomezených možností slovní zásoby.³⁴

Od respondentů v Městci Králové jsem zjistila, že učení se českému jazyku je pro Vietnamce velmi těžké.

Značnou výhodu mají vietnamské děti, jež se v české republice narodily. S českým jazykem se setkávají od velmi brzkého věku, navštěvují mateřské školky a školy a v rámci začlenění se do kolektivu českých dětí, mají potřebu naučit se českému jazyku. Dotazovaní mladí Vietnamci připustili, že český jazyk ovládají mnohem lépe než vietnamštinu. Ale rodiče s nimi mluví pouze vietnamsky, tak jim nezbyvá, než stále tradici vietnamského jazyka udržovat i na našem území.

První generace přistěhovalců má s českým jazykem problémy, proto existuje v každé komunitě alespoň jedna osoba, jež ovládá český jazyk na vyšší úrovni a ta za komunitu jedná na úřadech.³⁵

Toto se děje převážně na územích velkých tržnic. V malých městech jako je i Městec Králové, každý Vietnamec

³⁴Vasiljev, Ivo. 2007, s. 51 - 53

³⁵Kocourek, Jiří. 2007, s. 102-117

vystupuje sám za sebe a různým způsobem se snaží s majoritní společností domluvit. V období příchodu na naše území bylo velmi těžké s Vietnamci komunikovat, dnes už se většina více či méně domluví.

Mnohé výzkumy ukazují, že komunikace mezi určitými národy, etniky a rasovými skupinami je specifická. Peterki a Thomas definují vztah mezi kulturami a komunikací takto: „ Systematické srovnávání komunikace mezi kulturami vyžaduje brát v úvahu specifičnosti jednotlivých jazyků, jimiž se komunikace realizuje. Obecně řečeno, akty komunikačního chování jsou manifestací internalizovaných hodnot a norem příslušných kultur. To znamená, že kulturně založená pravidla determinují styl, konvence a praxi komunikace.“³⁶

Podle teorie jazykového determinismu, jazyk ovlivňuje pohled na svět. Pak tedy mezi jednotlivými skupinami, jež používají odlišný jazyk a komunikaci, vznikají určité bariéry. Například v neverbální komunikaci česká populace vyjadřuje úsměvem pocit radosti a sympatie. U vietnamské společnosti je tomu jinak, smíchem ukazují, že dotyčnému mluvčímu nerozumí. Ukazují tak rozpaky nad nedorozuměním.³⁷

Vietnamština má mnohem pestřejší výčet pojmenování pro rodinné příslušníky než český jazyk. Hlavní důraz se klade na společenské postavení, jež určuje věk, generační příslušnost a vztah k hlavě rodiny. Tato oslovení se nepoužívají striktně jen pro rodinné příslušníky, přeneseně tak oslovují i lidi nepříbuzné. Oslovení musí odpovídat jejich věkové kategorii. Pro samotné Vietnamce je to velmi složité, často se musí pečlivě rozhodnout,

³⁶ Průcha, Jan. 2004, s. 148-149

³⁷ Hladík, Jakub. 2006, s. 50

jaké oslovení vyberou. Na rozdíl od Čechů se neoslovují křestními jmény, ale výhradně těmito tituly.³⁸

V Městci Králové si majoritní společnost pojmenovala každého Vietnamce českým jménem, takže se tu můžeme setkat s Patrikem, Petrou, Davidem, Robinem, atd. Je zajímavé, že Vietnamci si velmi potrpí na oslovování dle postavení a tykání někomu, komu by se tykat nemělo je urážlivé. V Městci Králové a potažmo i v celé republice se setkáme velmi často s tím, že majoritní společnost Vietnamcům tyká. Jako by tak chtěla poukázat na jejich nižší postavení. Na druhou stranu je mnoho Vietnamců, co všem Čechům také tyká, jedná se ale spíše o nedokonalou znalost českého jazyka.

Cizinci s trvalým pobytem mají nárok na stejná práva jako občané České republiky, jedná - li se o zajištění bydlení a státní podporu v rámci stavebního spoření. Dle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) má obec pečovat v souladu s místními předpoklady a místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Za jednu z takových potřeb je považováno bydlení. Podle tohoto zákona je občan definován jako fyzická osoba, která je státním občanem ČR a je v obci hlášena k trvalému pobytu.

Cizinci jsou velmi často hlášeni k pobytu na adresách, na nichž ve skutečnosti nepobývají. Je to z důvodu toho, že podmínkou povoleného pobytu Vietnamců je zaregistrování se na cizinecké policii, musejí doložit adresu a souhlas majitele nemovitosti, kde budou bydlet. Tento souhlas s ubytováním musejí každý rok obnovovat. Pokud zde však Vietnamci žijí už více jak deset let, mají

³⁸Vasiljev, Ivo. 2007, s. 53-55

nárok na získání trvalého pobytu.

Skupinové ubytování v nevyhovujících podmínkách není výjimkou u některých skupin cizinců, například Vietnamců. Jedná se především o skupiny, jež na území České republiky přijeli pouze za prací, vydělat peníze a pak se chtějí vrátit zpět do Vietnamu. K řešení tohoto problému byla ustanovena Komise ministerstva vnitra pro integraci cizinců, podle všeho se jedná o vztah mezi majoritní a minoritní společností.

Další skutečností je pronajímání (často nevyhovujících) prostorů, bytů cizincům za velmi vysoké nájemné.³⁹

Z mého výzkumu vyplynulo, že pouze několik vietnamských rodin v Městci Králové má pronajatý svůj vlastní byt. Mnozí Vietnamci si vybudovali pár místností za prodejnou a tam přebývají. Pokoje nejsou příliš vybavené, ale udržované. A pouze jedna jediná rodina má byt v osobním vlastnictví.

S pronájmem bytů mají Vietnamci problém, mnohdy se je snaží majoritní společnost oklamat. Nájemné často Češi rapidně zvyšují, pokud se o byt zajímají Vietnamci. V Městci Králové si respondenti stěžovali, že není jednoduché najít pronájem bytu za odpovídající cenu.

Podle mého výzkumu téměř všichni Vietnamci z Městce Králové pobývají na území České republiky více než deset let a získali zde tedy trvalý pobyt. Ti, co trvalý pobyt nemají, jsou nahlášeni v bytech u svých známých, pokud tedy nemají sami pronajatý byt. Jak jsem zjistila dle výpovědí, je v Městci Králové k pobytu přihlášeno mnoho Vietnamců, ale žije jich tady o poznání méně. Do města

³⁹Azyl a migrace [online]. 5. 8. 2005 [cit. 2010-03-26].
Bydlení.

WWW:<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/koncepcie/zajisteni/ukoly/analyzy00/bydleni.pdf>>.

přijíždějí pouze před uplynutím doby povolení pobytu, aby si vyřídili jeho další prodloužení. K tomu potřebují souhlas a podpis majitele bytu a za to mu musí zaplatit určitou částku peněz.

IV. Závěr

Vietnamci přicházejí na území České republiky už mnoho let a sebou přinášejí i svou kulturu, dochází tu tedy ke střetu kultury české a vietnamské. Z výsledků mého výzkumu je patrné, že určité vietnamské tradice si Vietnamci udržují. Tendence udržení vietnamské kultury je silnější ve větších městech, kde je vietnamská menšina početnější. V malých městech jako je Městec Králové, se Vietnamci neseparují, ale udržují pravidelné styky s majoritní společností.

V teoretické části práce jsem se věnovala termínu akulturace. Dle mého názoru a výsledků výzkumu vietnamská kultura podléhá akulturační strategii. To znamená, že si udržuje prvky vietnamské kultury, a zároveň se nebrání české kultuře. V každé rodině je míra integrace odlišná. Výzkum potvrdil, že respondenti se stávají součástí majoritní společnosti díky dospívající nové generaci.

To byla i další otázka, na niž jsem hledala odpověď. Jak velký je generační rozdíl v přístupu k akulturaci. Výzkum jednoznačně potvrdil, že mladší generace Vietnamců vychovávána na území České republiky je zcela integrovaná. Mladí Vietnamci se zapojují do kulturního a společenského dění ve městě, český jazyk ovládají výborně a většina z nich považuje sama sebe za příslušníka české národnosti. Na území republiky se jim líbí a do Vietnamu se již vrátit nechtějí. Vypěstovali si mnohem silnější vztah k České republice než k Vietnamu. U starší generace je tomu naopak. Do majoritní společnosti se příliš nezapojuje, nutným integračním prvkem je komunikace se zákazníky v obchodech. Český jazyk neovládají starší Vietnamci na vysoké úrovni a žádný z mých respondentů nenavštěvoval kurz českého jazyka. Nedá se říci, že se starší Vietnamci nechtějí integrovat. Důležitým faktem

je, že tráví mnoho času v obchodech a na jiné aktivity jim nezbyvá čas. Dle výpovědí tomu bylo jinak ve Vietnamu. Tam se nevěnovali práci celý den a mohli ve volném čase provozovat i jiné aktivity, ať už kulturního nebo sportovního charakteru. Tato generace imigrantů se hodlá vrátit zpět do Vietnamu a strávit tam pokojné stáří se svojí rodinou.

V další části výzkumu jsem se věnovala srovnání vybraných dat z literatury a informací získaných od respondentů v Městci Králové. Jen v málo případech se mnou vyzkoumané informace od dostupných zdrojů odlišovaly. Důvodem rozdílu je malá skupina Vietnamců na území města a zároveň i fakt, že v České republice pobývají velmi dlouho a už se stihli ve velké míře přizpůsobit české společnosti. Většina informací z literatury a internetových stránek se shoduje s výzkumem v Městci Králové.

Odborná literatura k vietnamské problematice (zejména jejich integrace) mi není ve velké míře známá. Jedny z nejlépe dostupných publikací byly práce Iva Vasiljeva, Jiřího Kocourka a Stanislava Broučka. Odborné články o této menšině byly publikovány v časopisech Český lid a Nový Orient. O samotném Vietnamu existuje mnoho knih, především cestopisů a průvodců zemí.

Na území České republiky existují organizace, jež se věnují vietnamské minoritě, jsou to: Svaz Vietnamců v České republice, Svaz vietnamských podnikatelů, Občanské sdružení vietnamsky hovořících občanů České republiky. Dále pak neziskové organizace, které se snaží pomoci Vietnamcům překonat jazykové a kulturní bariéry - Člověk v tísni, Multikulturní centrum Praha. Mnoho informací, článků o vietnamské kultuře, historii, tradicích a životním stylu publikuje Klub Hanoi dostupné na

internetových stránkách.⁴⁰ Česko - vietnamská společnost se snaží posílit vztahy mezi státy, tedy ČR a VSR, blíže taktéž na internetových stránkách organizace.⁴¹

Dle mého názoru a na základě výzkumu se vietnamská komunita v Městci Králové do majoritní společnosti začleňuje, přejímá prvky české kultury a zároveň se snaží alespoň částečně udržet si i prvky své kultury. Na pomezí těchto kultur stojí nová generace Vietnamců, tedy potomci tzv. „starousedlíků“. Na jedné straně ovládají český jazyk, aktivně se zapojují do společenského a sportovního života ve městě a na straně druhé doma konverzují vietnamsky a skrze rodiče jsou jim předávány vietnamské hodnoty, tradice a zkušenosti. U této generace dochází ke střetu prvků obou kultur.

⁴⁰ www.klubhanoi.cz

⁴¹ www.cvs-praha.cz

V. Bibliografie

Azyl a migrace [online]. 5. 8. 2005 [cit. 2010-03-26]. Bydlení. Dostupné z WWW:

<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/koncepce/zajisteni/ukoly/analyzy00/bydleni.pdf>>.

BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 308

BERRY, John W. Conceptual Approaches to Acculturation. In: Chun, Kevin, Organista, Pamela Balls, Marín, Gerardo (Eds.) *Acculturation: advances in theory, measurement, and applied research*. Washington: American Psychological Association, 2003, s. 16-41

BROUČEK, Stanislav. *Český pohled na Vietnamce (Mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství)*. Etnologický ústav AV ČR Praha, Praha, 2003. s. 478

BROUČEK, Stanislav. et al. Základní pojmy etnické teorie. *Český lid*, 78, 1991, č. 4, s. 237 - 257

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Portál, Praha, 2005. s. 407

HLADÍK, Jakub. *Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin)*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlín, 2006. s. 73

Kadlecová, M., Polanská, J. - *Banánové děti a jejich milující rodiče* [online]. *Člověk v tísni*, 2008

Dostupný z WWW:
www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=144&idArt=730

KOCOUREK, Jiří. Vietnamci v současné ČR. In Černík, Jan. *S vietnamskými dětmi na Českých školách*. 1. vydání. Jinočany: H&H Vyšehradská, s.r.o., 2007, s. 221

KOCOUREK, Jiří. *Socioweb.cz* [online]. 23. 12. 2005 [cit. 2010-03-26]. Vietnamci v ČR. Dostupné z WWW:
www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&Ist=106

LAWLESS, Robert. *Co je to KULTURA*. Votobia, Olomouc, 1996. s. 182

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Druhé přepracované vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2008

Město Městec Králové [online]. 2004 [cit. 2010-03-26]. O našem městě. Dostupné z WWW:<www.mesteckralove.cz/?tx=119>

MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 1998. S. 267

NOVÁKOVÁ, Kateřina. Z jaké země k nám přijíždějí vietnamské děti. In Černík, Jan. *S vietnamskými dětmi na Českých školách*. 1. vydání. Jinočany: H&H Vyšehradská, s.r.o., 2007, s. 221

Pechová, Eva. *Migrace z Vietnamu do České Republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*. Praha, 2007 LaStrada

PETRUŠEK, Miloslav. Národní identita v globalizujícím se světě (Rizika a výzvy naivního multikulturalismu a militantního nacionalismu). In Dopita, Miroslav - Staněk, Antonín (ed.). *Výchova k občanství v rámci školního vzdělávacího programu se zaměřením na potírání rasové a národnostní nasnášenlivosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého - Pedagogická fakulta, 2006, s. 21 - 32. ISBN 80-244-1494-5. Dostupné na www.tucnak.fsv.cuni.cz/~petrusek/czech/texty/NarodAglobalOL.rtf

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: Sociopsychopogické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Portál, Praha, 2004. s. 199

Redfield R., Linton R., Herskovits M. J., A Memorandum on the Study of Acculturation, *American Anthropologist* [online] 1936, 38, s. 149-152. Dostupný z WWW:<<http://links.jstor.org/sici?sici=0025-1496%28193510%291%3A35%3C145%3A1AMFTS%3E2.0.CO%3B2-A>>.

SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. 2. vydání. Praha:Portál, s.r.o., 2004. s. 229
SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. Karolinum, Praha, 2004. s. 667

ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol.: *Menšiny a migranti v České republice (My a oni v multikulturní společnosti 21. století)*. Portál, Praha, 2001.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana: *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Portál, Praha, 1998, s. 203

ŠITA, František. *Pagoda na vonící řece*. Kruh, Hradec Králové, 1987. s. 232

VASILJEV, Ivo. Dynamika národních tradic a vlivů nového prostředí v životě vietnamské komunity v České republice. In Černík, Jan. *S vietnamskými dětmi na Českých školách*. 1. vydání. Jinočany: H&H Vyšehradská, s.r.o., 2007, s. 221

VASILJEV, Ivo. Co bychom měli vědět o vietnamštině. In Černík, Jan. *S vietnamskými dětmi na Českých školách*. 1. vydání. Jinočany: H&H Vyšehradská, s.r.o., 2007, s. 221